

Beha'alotcha (Num. 8-12)

20 Siewan

Num. 8:1-4

Thema: Als het licht je opgaat

Inleiding

We gaan verder met de lezingen uit het 4e boek van de Tora: Bemidbar – In de woestijn – Numeri. En de Sidra die op de sabbat gisteren aan de orde was is Sidra Beha'alotcha, die loopt van hoofdstuk 8 t/m 12. Opnieuw een Sidra met heel veel verschillende items. En opnieuw kies ik maar gewoon voor het begin. En daar staat dan dus ook, in dat eerste vers van Numeri 8, dat woord Beha'alotcha; dat betekent: 'Wanneer je laat opgaan'. En het blijkt te gaan om het laten opgaan, het 'ontsteken' – zo wordt dan vaak vertaald, van de lichten van de menora. De menora is de zeven-armige kandelaar die in het Heilige van de tabernakel staat, in de 'tent van de Ontmoeting'.

Je moet je die menora voorstellen als een schacht met aan elke kant drie armen, beter gezegd: als een stam, met aan elke kant drie zijtakken. Dat beeld van een stam met takken wordt nog versterkt door het feit dat op de stam en op elk van die takken bloemkelken waren aangebracht in de vorm van de amandelbloesem. De menora is dus ahw een gestileerde amandelboom. De amandelboom is de eerstbloeierende vruchtboom in Palestina; de andere vruchtbomen zijn dan nog in winterslaap. Sjakeed, het Hebreeuwse woord voor amandel, betekent ook 'wakker zijn, waken'. Dus de menora vormt een beeld voor het ontwakende nieuwe leven, een beeld van licht terwijl de omgeving nog donker en in slaap is. Zo staat hij te stralen.

Toen de implicaties hiervan, de symboliek van dit alles, tijdens de voorbereiding een beetje tot mij begon door te dringen, in combinatie met Num 8:1-4, had ik zelf een soort ervaring van 'Beha'alotcha': 'wanneer je laat opgaan de lichten' - dan is het ook alsof het licht je opgaat! En ik weet niet of ik vanmorgen de woorden vind om te vertellen wat je dan allemaal ziet. Ik doe m'n best om me te beperken – want er is teveel om in één keer te zien en te beschrijven; en het moet ook nog verstaanbaar blijven.

We lezen nu dat eerste vers uit Num. 8, waarmee eigenlijk alles al wordt gezegd en dat we daarnet met Psalm 67 in feite ook al bezongen:

De HERE sprak tot Mozes: spreek tot Aäron en zeg tegen hem: wanneer u de lampen aansteekt, moeten de zeven lampen licht verspreiden in de richting van de voorzijde van de kandelaar.

Hoe begint het? Eerst is alles nog donker. Je ziet midden in de natuur geen hand voor ogen. En dan komt er wat schijnsel uit het Oosten. Langzaam maar zeker komt de zon op. En om je heen begin je schaduwen te ontwaren. Wat tot nu toe niet zichtbaar was, eigenlijk nog niet voor je bestond, komt door het licht tevoorschijn. En naarmate het licht toeneemt, worden de vage grijze schaduwen tot zelfstandige silhouetten, je begint ze van elkaar te onderscheiden, je gaat details zien, en alles krijgt zijn eigen kleur. Totdat ieder klein detail in het licht van de zon staat te schijnen: een wereld vol leven. En alles wordt wakker!

In de Joodse traditie wordt het laatste vers van de vorige Sidra nog bij deze Sidra betrokken. En zo hebben we het daarnet ook gelezen. En zo heeft het zijn zin, zijn diepe bijbelse zin; want zo wordt het steeds weer verteld – zoals we gaan begrijpen.

Zo horen we het Johannes vertellen in Openbaringen 4. Want zo is het. In de kern van alles, door geen mens ooit echt te aanschouwen is er de troon; en daarop 'Iemand'; de Naam die nooit wordt uitgesproken omdat Hij door een mens niet te bevatten is: JHWH. En vanuit die troon stemmen, woorden als donderslagen. En vóór de troon de zeven Geesten van God, als vurige fakkels, als licht dat van de troon vandaan richting de wereld gaat om al wat donker is te verlichten; de verlichting van en met de Heilige Geest. En dáárvóór de glazen zee....

En zo is het ook voor Mozes als hij in de woestijn de tabernakel, de tent van de Ontmoeting betreedt. Die tabernakel, kleine aardse afschaduw, weerspiegeling van die hemelse realiteit die Johannes ons probeert te beschrijven, waar in het Heilige der heiligen, door vrijwel geen mens aanschouwd – behalve eenmaal per jaar de hogepriester die dan ook één keer de NAAM uitspreekt – het verzoendeksel is, teken dat ergens daarboven de troon van God is. Je ziet Mozes als het ware de gang naar de Troon maken. Hij komt langs het koperen altaar met zijn vele dieroffers en drukke activiteit, het vele volk dat oog en hart gericht houdt op het offervlees dat verteert. Hij beweegt zich voorbij de 'glazen zee', het grote bronzen wasvat – ook wel de bronzen zee genoemd; hij betreedt priesterterrein. En je ziet hem door het voorhangsel het heiligdom binnengaan. De drukte blijft achter. Hier is het stil. En daar staat dan voor hem, van rechts naar links – de Joodse volgorde van lezen en kijken –:

- de tafel van de toonbroden; de laatste herinnering aan de wereld die dan achter hem ligt, de wereld van het tastbare, het materiële; daarnaast
- het kleine gouden altaar. Altaar voor reukwerk, niet voor bloed; delikater, ook in zijn vorm en doel; hiervan stijgt geur op; wel te ruiken, maar niet meer tastbaar. En dan
- de menora; de zeven fakkeltjes die verwijzen naar de zeven Geesten van God. Bestemd om het licht te doen opgaan in de wereld. Licht: delikater nog dan geur. Volstrekt ontastbaar. Het stoffelijke, materiële, wordt als het ware steeds verfijnder en geringer op weg naar die allerheiligste plek.

En dan, daar, achter nog een voorhangsel, is dan het allerheiligste; met de ark waarin de tafelen van het Verbond zijn. Alleen het Woord is daar; dat van de Troon uitgaat. En opdat het gehoord wordt is het er nog stiller. Met het verfijnen van het stoffelijke en het verstillen van de activiteiten daaromheen, verdiept zich hier alles dus geestelijk. Van de bloedoffers naar alleen nog het 'Hoor Israel!'. Van het tasten en proeven naar het ruiken; van het ruiken naar het zien bij het licht van de menora; van het zien naar het horen, luisteren. 'Spreek, HEER, want uw knecht hoort'.

De menora is zo gezien de voorlaatste fase in dat hele proces van buiten naar binnen, van de drukke wereld naar de Troon, de ontmoeting met JHWH. Andersom gezegd en beleefd: de menora is dus de eerste uitstraling, het eerste teken dat vanuit God in de wereld zichtbaar wordt, het is zijn eerste Woord! Nietwaar ....

'De aarde was woest en leeg; en *duisternis* lag op de vloed. En de *Geest* van God zweefde boven het water. En Hij *sprak* – zijn eerste Woord – : er zij *licht*.' En daarom dus wordt het laatste vers van de vorige Sidra bij de huidige betrokken. Numeri 7:89 - In het begin was er nog niets te zien en te beleven. Maar er is een stem om te horen. En die stem spreekt tot Mozes. En – Numeri 8:1 – Mozes moet doorgeven aan Aäron dat er licht moet opgaan! En dat licht moet naar voren stralen: het moet wat tot nu toe donker was aan het licht brengen. De wereld en de mensen moeten voor God *verschijnen*. Wij moeten gestalte krijgen en kleur. En Hij *sprak*: Er zij licht. Opdat wij wakker worden.

Herinner u dat in het Hebreeuws elke letter van boven komt. Waar wij op de onderste lijn leren schrijven, hangen bij hen de letters aan de bovenste lijn. Preciezer: elke letter begint met een druppel, zo groot als de *Jod*. En vanuit die druppel wordt elk van de 22 letters van het Hebreeuws alfabeth getrokken. De gedachte daarachter: die bovenste lijn is de denkbeeldige scheiding tussen boven en beneden, hemel en aarde, God en mens. Boven de bovenste lijn is er oneindigheid, de stilte van de aanwezigheid van de Eeuwige. Maar uit die stilte en eeuwigheid kristalliseert zich een druppel; het geestelijke gaat zich uitdrukken in iets stoffelijks, iets tastbaars. Twee zaken ontstaan zo, zegt de Bijbel: a) de Schepping – elk dingetje komt uit de *Jod*=Hand van God, vertelt van God en taalt naar God; de Schepping is taal van God ('t Is allen een gelijkenis van meer dan aards geheimenis!) en b) de Tora – taal van God voor de mens om bij te leven; lamp voor onze voet; dat wat nog donker is aan het licht brengt. Het Woord wil ons gestalte en kleur geven.

En dan deze Joodse midrash die ik u doorgeef om ons nog verder in de tekst te verdiepen.

Zei Israel: Heer van het heelal, door uw licht zien wij het licht, en nu beveelt u Mozes, Aäron en ons om voor U lampen te ontsteken?

De Heilige, gezegend zij Hij, antwoordde: niet Ik heb het licht van een lamp of ook offers nodig, maar ik schreef ze u voor om uw plichten ten opzichte van Mij te weten.

En in een andere midrash antwoordt de Eeuwige:

Het is niet omdat ik jullie dienst nodig heb, maar opdat jullie Mij licht geven zoals ik het jullie gegeven heb. Met het oog waarop? Opdat jullie mogen groeien/opgaan in de achting van de volkeren die zullen zeggen: Kijk hoe Israel licht geeft aan Hem die de hele wereld licht geeft.

Waar lijkt dat op?, vragen de rabbijnen. En op diverse plekken vond ik dit verhaal om de midrash uit te leggen.

Waarmee kan dit worden vergeleken? Het lijkt op een ziende man en een blinde man die samen onderweg waren. Toen zei de ziende tot de blinde: Als we straks het huis binnengaan, wil je dan deze lamp voor me aansteken en mij licht geven? 'Wil je dat even voor me uitleggen?', vroeg de blinde, 'op heel de weg heb je mij geholpen; tot aan huis heb je mij vergezeld. Nu echter zeg je tegen mij: Steek deze lamp aan en geef me licht!'. De ziende antwoordde: Ik vraag het je als een tegenprestatie zodat je je ten opzichte van mij niet verplicht zult voelen omdat ik je onderweg heb vergezeld.

Met andere woorden, zo luidt het commentaar: met de Ziende wordt de HERE God zelf bedoeld. En de blinde is het volk Israel. De HERE God heeft Israel geleid en licht geschonken. Maar toen de tabernakel was gebouwd riep de Heilige, gezegend zij Hij, Mozes en zei tot hem: geef nu licht aan Mij; zoals gezegd wordt in Num 8:1 – als je de lichten doet opgaan, implicerend: dat jullie mogen opgaan, jullie mogen opgroeien in achting van de volken tot eer van God!

En met die verklaring gaat ons bij deze tekst pas echt het licht op. Die lonten in de bovenste bloemkelkjes van de menora waren naar voren gericht, in de richting dus van ons, van de wereld en de mensen. De zeven Geesten Gods, het licht van Gods Woord en Geest gaat naar ons uit. Wij leven in het donker, tasten in den blinde in een vormloze wereld. Maar als de menora wordt ontstoken en gaat schijnen, dan *verschijnen* wij pas echt voor Gods aangezicht, dan worden we zichtbaar. Denk aan de woorden van Heschel: als we tot God bidden om Hem te ontmoeten: Hij wordt niet zichtbaar voor ons, maar zo maken we onszelf wel zichtbaar voor Hem. En vervolgens gaat het erom – zo leert ons de midrash van daarnet – dat wij vanuit dit licht ook werkelijk gaan *schijnen*. Zoals met Mozes vrijwel letterlijk gebeurde toen hij de nagloed van HERE God op de berg had gezien en zijn gezicht wekenlang straalde. Zo wordt Israel, en zo worden wij allen geroepen om voor Gods aangezicht te verschijnen en te gaan schijnen; nu ook iets – hoe blind we ook zijn – voor Hém te doen. Dat wij zelf opgaan, opgroeien als een licht in de wereld. Want zonder licht is er geen leven in de wereld.

De Tora, het Woord van God, is licht. Het wordt zichtbaar gemaakt, zegt Spreuken 6:23, doordat mensen de mitswot doen, God dienen metter-daad; die mitswot zijn de lampen.

Vergelijk het ook met Spreuken 20:27 waar de ziel van een mens vergeleken wordt met een lamp. Maar dan gaat het er ook om dat die lamp wordt ontstoken. 'Zijn uwe lampen wel ontstoken?' (Gez. 262). De lamp van onze ziel wordt ontstoken aan het Woord van onze God, de Tora die ons licht geeft. 'Tot U, HERE, hef ik mijn ziel op', bidt David; om ontstoken te worden, op te gaan als een licht. Volgen we Gods Woord, leven we daarnaar, dan schijnt ons licht voor de mensen. 'Laat uw lamp zo schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken zien' – zo klinkt het in de Bergleer van Jezus. En dan worden ook zij die het zien en daardoor zelf aan het licht komen, wakker, opgewekt, 'om uw Vader in de hemel te verheerlijken'.

En nu begrijpen we ook waarom de menora als een boom gestileerd is. Want wordt de mens in de Bijbel ook niet vergeleken met een boom? Denk alleen maar aan Psalm 1. Wat is een rechtvaardige? Die is als een boom die geplant is aan waterstromen en zijn vrucht geeft op zijn tijd; doordat hij Gods Tora overpeinst bij dag en bij nacht en niet meegaat op de weg van goddelozen, zondaars en spotters.

Dat is vergelijkbaar met het beeld uit Zacharia: die ziet Israel als een lichtgevende en lichtbrengende menora-boom die nooit uitgaat en altijd licht/vrucht geeft, want de vlam wordt gevoed door twee complete olijfbomen! Dus de (olijf)olie raakt nooit op! De menora-boom straalt/bloeit terwijl de omgeving nog donker is, slaapt. Maar, zo staat er veelbetekenend bij: Niet door (onze) kracht en niet door (ons) geweld, maar door mijn Geest!

Met name door deze haftara bij Num 8 is het beeld van de menora, de lichtende amandelboom, het beeld geworden van de inhoud van de hele tempeldienst. De menora representeert als het ware waar de heel tabernakel/tempel voor staat:

Er zij licht! Via dit licht wil God wonen bij de mensen. Want zo begint die haftara ook in Zach 2:14 – Juich en verblijd u, dochter van Sion, want zie, Ik kom, en zal in uw midden wonen, en vele heidenvolken zullen het zien en zich aansluiten. Dat is ook het centrale vers in Psalm 67 – vers 5 als een schacht (met aan weerskanten 3 verzen) die 49 letters telt in het Hebreeuws, daarom gelezen wordt bij de Omer-telling, en op menige menora geschreven staat.

Toen in 70 na Christus de tempel verviel volstond het teken van de menora om de hele dienst aan God te representeren. Er zij licht. Het vertaalde zich ook in het aansteken van de chanoeka-kaarsjes. Maar het vertaalde zich net zo goed in het aansteken van een sabbatskaars.

Een kaars. Nooit kunstlicht. Want het vlammetje leeft op en flakkert en dooft tenslotte, zoals wijzelf. En bij het aansteken van de kaars gaat jou het licht op. Hoor één van de beden zoals een Joodse vrouw die kan uitspreken bij aansteken van de sabbatskaars:

Heer van het heelal, ik heb mijn werk voleindigd in de achterliggende zes dagen; en nu zal ik rusten naar uw gebod. En ik ontsteek twee kandelaars in overeenstemming met uw heilig gebod. Moge dit licht in uw ogen zijn als het licht dat de priester doet opgaan in de tempel! En sta niet toe dat ons licht wordt vernietigd, en laat het licht van uw heerlijkheid over ons schijnen.

Er staat een boom van een menora voor de Knesset, het parlaments-gebouw in de staat Israel. Daar is de hele tempeldienst en de haftara van Zacharia mee gerepresenteerd. Hij staat er als verwijzing naar Israels roeping in de wereld. Of als aanklacht, als Israel zo niet leeft. Paulus herinnert zijn volk eraan (Rom 2:17v) dat zij geroepen zijn licht te zijn voor wie in het duister zijn, leidsman voor blinden, opvoeder van onverstandigen. En als ze het niet zijn: wat dan? Als wij, door Christus aan het licht verschenen, het niet zijn: wat dan? Wat dan? Dan is het donker en gaan we weer terug naar het begin:

'In den beginne was het Woord; en het Woord was bij God en het Woord was God. Dit was in den beginne bij God. Alle dingen zijn door het Woord geworden.... In het Woord is leven. En dit leven is het Licht voor de mensen. En het Licht schijnt in de duisternis.' Opdat ook wij gestalte krijgen, kleur, om Jezus' wil.